UOT: 338

KƏND TƏSƏRRÜFATI MƏHSULLARI İSTEHSALININ VƏ ONUN İQTİSADİ SƏMƏRƏLİLİYİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİ

A.C. NƏSİBOV
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti

Məqalədə kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsal vəziyyəti və iqtisadi səmərəliliyi təhlil edilir. Eyni zamanda kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının yüksəldilməsi və iqtisadi səmərəliliyinin artırılması üçün əsaslandırılmış elmi yollar göstərilir.

Açar sözlər: *bitkiçilik məhsulları, heyvandarlıq məhsulları, bazar mexanizmi, iqtisadi effektivlik, maliyyə yardımı.*

Kənd təsərrüfatı iqtisadiyyatın həyati əhəmiyyət kəsb edən çox mühüm sahəsidir. Bu sahədə istehsal edilən məhsulların həcmindən və onların keyfiyyətindən insanların iş qüvvəsini geniş təkrar istehsal etməsi birbaşa asılıdır və təlabatların ierarxiyasının əsasında dayanan fizioloji təlabatlar bu sahənin məhsulları hesabına ödənilir. Ona görə də dünyanın əksər ölkələrində kənd təsərrüfatının inkişafına çox böyük diqqət yetirilir və bu sahəmin dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi üçün zəruri miqdarda maliyyə vəsaiti ayrılır. Ölkəmizdə də kənd təsərrüfatı prioritet sahə kimi inkişaf etdirilir və bu sahənin modernləşdirilməsinə dövlət tərəfindən xüsusi diqqət göstərilir. Bu, belə də olmalıdır, çünki ölkəmizin iqtisadi müəsəqilliyinin, o cümlədən onun tərkib hissəsi kimi ərzaq müstəqilliyinin yüksək səviyyədə təmin edilməsi bilavasitə kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlıdır.

Hazırda Azərbaycanın kənd təsərrüfatı bilavasitə bazar mexanizminin təsiri alıtında inkişaf edir. İqtisadi islahatların aparılmasına və çoxukladlılığın formalaşdırılmasına bu sahədən başlanlımışdır. İqtisadi islahatlar nəticəsində kənd təsərrüfatında müxtəlif təşkilati hüquqi formalı çoxsaylı müəssisə və təsərrüfatlar yaranıb inkişaf etmişdir. Təkcə onu qeyd etmək yerinə düşər ki, islahatlar nəticəsində torpaq payına sahib olan alilələrin sayı bir milyondan çox olmuşdur ki, hazırda da onların əksəriyyəti sahib olduqları torpaqları təyinatına görə istifadə edirlər. İndiki şəraitdə kənd təsərrüfatında fəaliyyət göstərən müəssisə və təsərrüfatlar arasında kəskin rəqabət mübarizəsi mövcuddur və onlar sərəncamalarında olan resursların istifadəsinə, bu və ya digər məhsulların istehsalına və satışına dair qərarları sərbəst qəbul edirlər. Bu müəssisə və təsərrüfatlar sırasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalında aparıcı mövqeyə ailə təsərrüfatları malikdir. Ailə təsərrüfatları iqtisadi və fiziki parametrlərinə görə kiçik təsərrüfatlardır və onların heç də hamısı bazara məhsul təklif etməklə məşğul olmur, daha doğrusu onların bir qisminin fəaliyyəti natural xarakter daşıyır. Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin və fərdi sahibkar təsərrüfatlarının kənd təsərrüfatının ümumi məhsulunda payı isə 10 % - i keçmir. Kənd təsərrüfatı məhsullarının əhəmiyyətli hissəsi fərdi sahibkarlar və ailə kənd təsərrüfatları tərəfindən istehsal edilir. Tədqiqatlar göstərir ki, 2005 - ci ildə fərdi sahibkarlar, ailə kəndli təsərrüfatları tərəfiindən kənd təsərürfatının ümumi məhsulunun 96,3% - i, kənd təsərrüfatı müəssisələri tərəfindən isə 3,7 % - i istehsal edildiyi halda, 2016-cı ildə həmin təsərrüfat kateqoriyaları hesabına kənd təsərrüfatının ümumi məhsulunun müvafiq olaraq 92,0 % - i və 8,0 % - i istehsal edilmişdir. Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin fəaliyyət miqyaslarının böyüməsi onların fəaliyyət miqyası ilə şərtlənən effekt əldə etmələrini şərtləndirmişdir ki, bu da həmin müəssisələrin ümumi məhsulda paylarının çoxalması ilə nəticələnmişdir.

Son illər müxtəlif təsərrüfat kateqoriyalarında hansı məhsulların istehsalına üstünlük verilməsinə dair ətraflı məlumat əldə etmək üçün həmin təsərrüfat kateqoriyaları üzrə istehsal edilən məhsulların həcminin öyrənilməsinə ehtiyac yaranır.

Aydın məsələdir ki, istehsal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının həcminə daha çox təsir göstərən amil əkin sahələri və heyvanların baş sayıdır. Ona görə də istehsalın həcminin təhlilindən əvvəl bitkilərin əkin sahəsinin və heyvanların baş sayının necə dəyişməsinə nəzər salaq. Təhlil edilən son beş il ərzində dənli və dənli paxlalıların əkin sahəsi 33,9 min hektar və yaxud 3,3%, kartofun əkin sahəsi 3,2 min hektar və yaxud 4,8 %, tərəvəzin əkin sahəsi 4,6 min hektar və ayxud 5,9 %, ərzaqlıq bostan bitkilərinin əkin sahələri 3,6 min hektar və yaxud 12,0 %, dən üçün günəbaxanın əkin sahəsi 2,8 min hektar və yaxud 25,5 %, üzümün əkin sahəsi isə 0,3 min hektar və yaxud 1,8 % azalmışdır. Bu illər ərzində pambığın əkin sahəsi 22,2 min hektar və

yaxud 1,8 dəfə, tütünün əkin sahəsi 0,9 min hektar və yaxud 1,6 dəfə, şəkər çuğundurunun əkin sahəsi 3,5 min hektar və yaxud 2,0 dəfə, meyvə və giləmeyvənin əkin sahəsi 38,3 min hektar və yaxud 1,3 dəfə, çayın əkin sahəsi isə 0,1 min hektar və yaxud 1,1 dəfə artmışdır. Göründüyü kimi, göstərilən məhsullar üzrə əkin sahələrinin ən çox artımı özünü pambıqda və meyvədə göstərmişdir. Bu məhsullardan birincisinin starateji əhəmiyyətli olması və istehsalının dövlət tərəfindən stimullaşdırılması, ikincisinin isə satış bazarlarının potensial tutumunun çox olması istehsalçıların onların istehsalına üstünlük verməlırinə gətirib çıxarmışdır. Fikrimizcə, qeyd edilən məhsulların əkin sahələrinin artım meyli özünü gələcəkdə də göstərəcəkdir. Belə ki, Azərbaycanın meyvə və giləmeyvə istehsalı üzrə rəqabət üstünlüyü və yaxın qonşu ölkələrin bazarlarının bu məhsul üzrə tutumunun çox olması istehsalçıların həmin məhsulun istehsalına üstünlük verməleri ilə nəticələcəkdir. Hazırda ixrac edilən aqrar-sənaye məhsulları sırasında meyvə və giləmeyvə ölkəmizə ən çox valyuta gətirən məhsullar sırasında birinci yerdədir. Məhz bu amil son illər meyvə bağlarının, xüsusilə fındıq bağlarının əkin sahəsinin əhəmiyyətli səviyyədə artımına gətirib çıxarmışdır.

Ölkəmizdə pambıqçılığın inkişafına xüsusi diqqətin göstərilməsi isə bu sahənin əvvəlki illərdə mövcud olmuş nailiyyətlərini bərpa etmək və pambığın emalından alınan məhsulların artırılması hesabına mühüm əhəmiyyət kəsb edən sahələri inkişaf etdirməklə əlaqədardır. Əlbəttə bu sahələr sırasında ilk növbədə yüngül sənaye sahəsi qeyd edilməlidir. Çünki ölkəmiz yüngül sənaye məhsullarının əhəmiyyətli hissəsini xaricdən alır. Bu asılılığa son qoyulması strateji əhəmiyyətli sahə kimi pambıqçılığın inkişaf etdirilməsini tələb edir.

Son beş ildə bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə bitkiçilik məhsullarının və çoxillik əkmələrdən alınan məhsulların istehsalının dinamikasına dair məlumatları aşağıdakı cədvələ nəzər salmaqla əldə etmək olar/ cədvəl 1/.

Cədvəlin məlumatlarından göründüyü kimi, 2012 - ci illə müqayisədə 2016 - cı ildə dənli və dənli paxlalıların istehsal 262,9 min ton və yaxud 9,4 %, pambıq istehsalı 32,4 miin ton və yaxud 56,8 %, tərəvəz istehsalı 54,4 min ton və yaxud 4,5 %, ərzaqlıq bostan bitkiləri istehsalı 36,8 min ton və yaxud 8,6 %, şəkər çuğunduru istehsalı 141,8 min ton və yaxud 83,0 %, meyvə və giləmeyvə istehsalı 9,0 %, çay istehsalı isə 78,9 % artmışdır. Dənli və dənli paxlalıların əkin sahəsinin azalmasına baxmayaraq, bu məhsulun istehsalında artımlar müşahidə edilməkdədir. Bu məhsulun istehsalında baş verən artım əsas etibarı ilə onun məhsuldarlığının artımı hesabına özünü göstərmişdir. Baxılan illər ərzində tütünün, kartofun, dən üçün günəbaxanın, üzümün istehsalına isə azalmalar özünü göstərmişdir. 2012 - ci illə müqayisədə 2016 - cı ildə tütün istehsalı 3,7 min ton və yaxud 86,0 %,kartof istehsal 66,1 min ton və yaxud 6,8 %, dən üçün günəbaxan istesalı 3,0 min ton və yaxud 15,2%, üzüm istehsalı isə 14,5 min ton və yaxud 9,6 % azalmışdır.

Cədvəl 1

Bitkilçilik məhsullarının və çoxillik əkmələrdən alınan məhsulların istehsalının dinamikası, min tonla (bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə)

Məhsulların adları	İllər					2016-cı ildə 2012-ci ilə nisbətən artama/+/, azalma/-/
	2012	2013	2014	2015	2016	
Dənli və dənli paxlalılar	2802,2	2955,3	2383,3	2999,4	3065,1	262,9
Pambıq	57,0	45,2	41,0	35,2	89,4	32,4
Tütün	4,3	3,5	2,9	3,5	0,6	-3,7
Kartof	968,5	992,8	819,3	839,8	902,4	-66,1
Tərəvəz	1216,2	1236,3	1187,7	1275,3	1270,6	54,4
Ərzaqlıq bostan bit.	428,0	429,8	440,9	484,5	464,8	36,8
Şəkər çuğunduru	170,8	187,9	173,3	184,3	312,6	141,8
Dən üçün günəbaxan	19,7	17,7	19,8	18,4	16,7	-3,0
Meyvə və giləmeyvə	810,0	853,8	850,8	888,4	882,8	72,8
Üzüm	151,0	148,5	147,7	157,1	136,5	-14,5
Çay	0,57	0,57	0,47	0,58	1,02	0,45

Mənbə: Cədvəl DSK-nın məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Təhlil edilən illər ərzində bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə heyvanların, quşların və arı ailələrinin baş sayında müəyyən dəyişikliklər özünü göstərmişdir. Belə ki, inək naxırı 87,5 min baş və yaxud 3,7 %, qoyunlar 178,2 min baş və yaxud 2,3 %, keçilər 24,6 min baş və yaxud 3,9 %, quşlar 4397,4 min baş və yaxud 19,0 %, arı ailələri isə 38,5 min və yaxud 18,1% artmışdır. Göründüyü kimi, heyvanların baş sayında ən çox artım quşlarda özünü göstərmişdir. Bu, əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycanın ət və ət məhsulları bazarının tutumunun çox olması və quş ətinin mal və qoyun əti ilə müqayisədə istehsalının çox da böyük məbləğdə kapital tələb etməməsilə bağlıdır. Son beş il ərzində ölkəmizdə əsas növ heyvandarlıq məhsullarının istehsalının dinamikasına dair məlumatlar aşağıdakı cədvəldə göstərilmişdir. Məlumatlardan göründüyü kimi, təhlil edilən illər ərzində ət istehsalı (kəsilmiş çəkidə) 26,2 min ton və yaxud 9,5 %, süd istehsalı 314,3 min ton və yaxud 18,5 %, yumurta istehsalı 383,1 milyon ədəd və yaxud 31,2 %, yun istehsalı 0,5 min ton və yaxud 3,1%, barama istehsalı isə 67,8 ton və yaxud 23,6 dəfə artmışdır. Ərzaq məhsulları kimi istifadə edilən heyvandarlıq məhsullarının istehsalında müəyyən artımlara baxmayaraq, hələ də bu məhsullara tələbatın dolğun ödənilməsindən söhbət gedə bilməz. Bunu əhalinin əsas növ

heyvandarlıq məhsullarının istehlakı da göstərir. Ölkəmizdə əhalinin ayrı-ayrı təbəqələri tərəfindən heyvandarlıq məhsullarının istehlakçının aşağı səviyyədə olmasını şərtləndirən ən mühüm səbəblərdən biri heyvandarlıqda məhsuldarlıq səviyyəsinin aşağı olmasıdır. Əhalinin bu məhsullara tələbatının daha dolğun ödənilməsi üçün heyvandarlıq intensiv əsaslarla inkişaf etdirilməlidir."Ölkədə intensiv ferma modelinin tətbiqinin genişləndirilməsi və heyvandarlığın cins tərkibinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə damazlıq işinin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı tədbirlərin davam etdirilməsinə ehtiyac var"[1, s.95].

Cədvəl 2

Əsas heyvandarlı məhsullarının istehsalının dinamikası, min tonla
(bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə)

Məhsulların adları	İllər					2016-cı ildə 2012-ci ilə nisbətən artama/+/, azalma/-/
	2012	2013	2014	2015	2016	
Ət(kəsilmiş çəkidə)	276,0	286,9	291,2	298,6	302,2	26,2
Süd	1695,6	1796,7	1855,8	1924,5	2009,9	314,3
Yumurta(milyon ədəd)	1226,7	1401,5	1562,7	1552,9	1609,8	383,1
Yun(fiziki çəkidə)	16,2	16,5	16,8	17,0	16,7	0,5
Baranma (ton)	3,0	1,4	0,974	0,236	70,8	67,8

Mənbə: Cədvəl DSK-nın məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Bütün təsərrüfat kateqoriyalarında mal-qara və quşların məhsuldarlığına dair məlumatlar 3 - cü cədvəldə göstərilmişdir. Cədvəlin məlumatlarından göründüyü kimi, 2012 - ci illə müqayisədə 2016 - cı ildə ilin əvvəlinə olan hər baş inək və camışdan süd sağımı 208 kq və yaxud 15,9 % artmışdır. Bu illər ərzində hər baş qoyundan orta illik yun qırxımı 0,1 kq və yaxud 5,0 %, kənd təısərürfatı müəssisələrində orta illik yumurta verimi isə 6 ədəd və yaxud 3,2% artmışdır.

Cədvəl 3

Bütün təsərrüfat kateqoriyalarında mal-qara və quşların məhsuldarlığı
(bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə)

Göstəricilər	İllər					2016-cı ildə 2012-ci ilə nisbətən artama/+/, azalma/-/
	2012	2013	2014	2015	2016	
İlin əvvəlinə olan hər baş inək və camışdan süd sağımı, kq	1305,0	1363,0	1402,0	1455,0	1513,0	208,0
Hər qoyundan orta illik yun qırxımı, kq	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	0,1
Kənd təsərrüfatı müəssisələrində orta illik yumurta verimi, ədəd	188,0	184,0	187,0	192,0	194,0	6,0

Mənbə: Cədvəl DSK-nın məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Azərbaycan əhalisiniin ət və ət məhsullarına, eyni zamanda süd və süd məhsullarına tələbatının dolğun ödənilməsi heyvandarlıqda məhsuldarlığın artırılmasından bilavasitə asılıdır. Son illər bu sahədə müəyyən irəliləyişlərə baxmayaraq, hələ də bu sahədə məhsuldarlıq səviyyəsini yaxın qonşu ölkələrdəki səviyyəyə çatdırmaq mümkün olmamışdır. Məsələn, qonşu Rusiyada kənd təsərrüfatı müəssisələrində hər baş inəkdən süd sağımı il ərzində 6101 kq təşkil etdiyi halda ölkəmizdə bu göstəricinin səviyyəsi 1513 kq təşkil edir və yaxud həmin gösrəricidən təqribən dörd dəfə aşağıdır. Sözügedən göstəricinin səviyyəsi Polşada 5388 kq, İtaliyada isə 5175 kq təşkil edir. Azərbaycanda hər baş inək və camışdan süd sağımının bu ölkələrdəki göstəricilər səviyyəsinə çatdırılması əhalinin südə və süd məhsullarına tələbatının ödənilməsinin tamamilə yerli istehsal hesabına mümkün olunması deməkdir.

Məlum olduğu kimi, kənd təsərrüfatında istehsalın iqtisadi səmərəliliyini xarakterizə edən ən mühüm göstəricilərdən biri də əmək məhsuldarlığıdır. Əmək məhsuldarlığı həm də sahədə adambaşına istehsal edilən müumi daxili məhsulun əks etdirir. Tədqiqatlar göstərir ki, baxılan illər ərzində kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıqda adambaşına ümumi daxili məhsul 1681 manatdan 1947,8 manata qədər (266,8 manat) və yaxud 15,9 % artmışdır. Həmin göstəricinin artımı ölkə üzrə 12315,0 manatdan 12688 manata qədər (373 manat) və yaxud 3,0 % təşkil etmişdir.

Göründüyü kimi, ölkə üzrə adambaşına istehsal edilən ümumi daxili məhsul kənd təsərrüfatında istehsal edilən adambaşına ümumi daxili məhsuldan dəfələrlə çoxdur. Baxılan illər ərzində ölkə üzrə adambaşına istehsal edilən ümumi daxili məhsulda kənd təsərrüfatında adambaşına istehsal edilən ümumi daxili məhsulun payı demək olar ki, dəyişməmişdir. Bu sahədə əmək məhsuldarlığının daha yüksəldilməsi sözügedən sahənin modernləşdirilməsindən keçir ki, bu da sahənin maliyyə vəziyyətinin daha da yaxşılaşmasına gətirib çıxara bilər. Bu istiqamətdə də müəyyən işlər görülmüş və görülməkdə davam edir. Belə ki, məsələn, hazırda Azərbaycanın kənd təsərrüfatında fəaliyyət göstərən müəssisə və təsərrüfatlar dünyanın qabaqcıl kənd təsərrüfatı texnikalarının istehsalı ilə məşğul olan şirkətlərin məhsullarını əldə etmək imkanları qazanmışlar. Müəssisə və təsərrüfatlardan bu texnikaları əldə etmək imkanları olanlar əkin-səpin işlərini vaxtında yerinə yetirə bilir, məhsullarının yığımını operativ və itkisiz təşkilinə nail olurlar. Bu, onların maliyyə vəziyyətinin yaxşılaşmasına gətirib çıxarır. Lakin heç də bütün müəssisə və təsərrüfatların hamısı belə imkanlara malik deyil. Sözügedən müəssisə və təsərrüfatlara

kiçik və orta ölçülü subyektlər aiddir."Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və ilkin emalı üzrə kiçik və orta təsərrüfat subyektlərinin itkilərinin azaldılması və eləcə də səmərəliliyin artırılması üçün onların kiçikhəcmli texnikaya, maşın və avadanlıqlara olan ehtiyaclarını öyrənmək məqsədilə sorğular və təhlillər aparılacaqdır. Bunun əsasında təsərrüfatların kiçikhəcmli texnikaya, maşın və avadanlıqlara təminatının yaxşılaşdırılması üçün təkliflər hazırlanacaqdır"[1, s.91].

Müəssisə və təsərrüfatların maliyyə vəziyyətinin dayanıqlılığının təmin edilməsi onlar tərəfindən bazara təklif edilən kənd təsərrüfatı məhsullarının iqtisadi səmərəliliyinin təmin olunmasından asılıdır. Bu baxımdan kənd təsərrüfatı müəssisə və təsərrüfatlarında istehsal edilən məhsulların iqtisadi səmərəliliyinin öyrənilməsinin çox böyük əhəmiyyəti var. Bu, həm də kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının maliyyə baxımından müdafiə edilməsi üzrə həyata keçirilən tədbirlərin dəqiqləşdirilməsi – kənd təsərrüfatının dövlət tənzimlənməsinin maliyyə mexanizminin təkmilləşdirilməsi üçün çox vacibdir.

Aşağıdakı cədvəldə fərdi sahibkar təsərrüfatlarında istehsal edilən bitkiçilik məhsullarının istehsalının iqtisadi səmərəliliyini xarakterizə edən gpöstəricilər əks etdirilmişdir/ cədvəl 4/ .
Məlumatlardan göründüyü kimi, fərdi sahibkar təsərrüfatlarında istehsal edilən bitkiçilik məhsullarının və çoxillik əkmələrdən alınan məhsulların rentabeliliyi geniş təkrar istehsalın həyata keçirilməsi üçün kifayət qədər yüksəkdir. Son illər bu məhsulların maya dəyəri ilə müqayisədə onların bazar qiymətlərinin daha yüksək sürətlə artması onların rentabelilik səviyyəsinin yüksək olmasını şərtləndirmişdir. Bitkiçilik məhsullarının rentabeliliyinin yüksək olmasını həm də onların istehsalına dövlət tərəfindən dəstəyin göstərilməsi şərtləndirir. Bu məhsullar sırasına taxıl və pambıq addir. Tədqiqatlar göstərir ki, fərdi sahibkar təsərrüfatlarında istehsal edilən heyvandarlıq məhsullarının iqtisadi səmərəliliyi də geniş təkrar istehsalın davam etdirilməsinə şərait yaradır. Lakin bu təsərrüfatların həm bitkiçilk, həm də heyvandarlıq məhsullarının istehsalında payı çox azdır. Bazara daha çox məhsul təklif edən təsərrüftalar ailə təsərrüfatlarıdır. Onların isə maliyyə fəaliyyətinin nəticələrinə dair məlumatlar yoxdur və geniş təhlillər aparmaq üçün onlara əlyetərlilik səviyyəsi aşağıdır.

Cədvəl 4

Fərdi sahibkar təsərrüfatlarında bitkiçilik məhsullarının və çoxillik əkmələrdən alınan məhsulların istehsalının iqtisadi səmərəliliyi

Göstəricilər	Ölçü vahidi	İllər				
		2012	2013	2014	2015	2016
Taxıl						
bir sen. məhsulun maya dəyəri	man	14,60	16,44	17,66	12,86	13,86
bir sen. məhsula əmək sərfi	adam/saat	10,9	11,0	10,8	10,9	10,7
bir sen. məhsulun satış qiyməti	man	21,2	21,7	24,17	20,40	23,28
rentabelilik	faiz	36,1	24,7	28,7	46,6	55,6
Pambıq						
bir sen. məhsulun maya dəyəri	man	24,97	24,18	24,32	38,96	30,78
bir sen. məhsula əmək sərfi	adam/saat	61,9	59,7	58,6	58,7	58,3
bir sen. məhsulun satış qiyməti	man	41,0	41,0	40,11	41,06	49,63
rentabelilik	faiz	53,3	62,7	65,9	5,6	67,4
Tərəvəz						
bir sen. məhsulun maya dəyəri	man	12,48	10,12	15,30	15,29	14,18
bir sen. məhsula əmək sərfi	adam/saat	23,0	23,1	22,9	23,0	21,3
bir sen. məhsulun satış qiyməti	man	26,5	24,1	32,25	32,17	30,88
rentabelilik	faiz	53,1	73,9	85,7	109,1	94,7
Meyvə və giləmeyvə						
bir sen. məhsulun maya dəyəri	man	18,0	16,30	22,67	26,58	23,14
bir sen. məhsula əmək sərfi	adam/saat	23,0	23,5	23,0	23,9	21,9
bir sen. məhsulun satış qiyməti	man	42,8	44,1	55,67	72,11	125,84
rentabelilik	faiz	75,7	94,9	91,2	108,5	237,6

Mənbə: Cədvəl DSK-nın məlumatlarına əsasən müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1.Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı. 2. Пащенко А.И., Пешехонов В.А. Экономика аграрного сектора. Санкт-Петербург, 2003, ОЦЭ и М, с. 93-107. 3. Серова Е.В. Аграрная экономика. - М.: ГУВШЭ, 1999. - 480 с. 4. Экономика предприятий и отраслей АПК / Под ред. П. В. Лещиловского, Л. Ф . Догиля, В. С. Тонковича. Минск: БГЭУ, 2001, с. 244-252. 5. Экономика и управление аграрным производством / Под ред. Академика В.В. Кузнецова, Ростов-на Дону, 2008.

Современное состояние производства сельскохозяйственной продукции и ее экономическая эффективность

А.Дж.Насибов

Резюме: В статье описывается состояние производства и экономическая эффективность сельскохозяйственной продукции. Были сделаны научно обоснованные предложения по увеличению производства сельскохозяйственной продукции и повышению их экономической эффективности.

Ключевые слова: *сельское хозяйство, растительная продукция, продукция животноводства, рыночный механизм, экономическая эффективность, финансовая поддержка.*

Current state of production of agricultural products and its economic efficiency

A.C.Nasibov

The article describes the condition of production and economic efficiency of agricultural products. Scientifically justified proposals have been made to increase the production of agricultural products and to increase their economic efficiency.

Key words: *agriculture, plant products, livestock products, market mechanism, economic efficiency, financial support.*

